

Opgeleid aan de Académie des Beaux-Arts in Doornik en vanaf 1925 woonachtig in Parijs, wijdde **Joseph Lacasse** zich aan de schilderkunst, maar ook aan andere disciplines (keramiek, beeldhouwkunst, zeefdruk, collage). Hij produceerde ook een aantal wandtapijtcartoons.

Zijn ***Tapiserie rouge et bleue***, een avant-gardistisch kunstenaar met een kubistische en vervolgens abstracte oriëntatie, is een verfijnde versie van een vogel die wordt onderbroken door contrasterende kleurvlakken, sommige in hoog reliëf.

Joseph LACASSE (Doornik, 1894 – Parijs, 1975)

Tapiserie rouge et bleue, 1972

Lage schering – Katoen en wol
Geweven door Christian Corio

Collectie van de Federatie Wallonië-Brussel - Depot

Forces Murales en de tapijtrevival

Onmiddellijk na de oorlog stond Doornik in het middelpunt van een beweging om de wandtapijten in België te vernieuwen. De Académie des Beaux-Arts, waar sinds 1931 een cursus haute lice wordt gegeven, was het middelpunt. Onder de leraren was de schilder **Jean Leroy** (Péruwelz, 1896 - Doornik, 1939), die verschillende wandtapijtcartoons maakte, waaronder ***Doornik, cité royale***, geweven door zijn vrouw. Een van zijn leerlingen, **Edmond Dubrunfaut** (Denain - Frankrijk, 1920 - Furnes, 2007) schilderde zijn eerste projecten.

Brood en Wijn staat dicht bij de esthetiek van 15e en 16e eeuwse wandtapijten, met de rand rond het centrale onderwerp en de decoratieve plantenachtergrond.

Aan de Ecole Nationale Supérieure d'Architecture et des Arts décoratifs de la Cambre in Brussel, ontmoette hij **Roger Somville** (Brussel, 1923 - Tervuren, 2014) en **Louis Deltour** (Guignies 1927-1998). Alle drie werden ze gedreven door hetzelfde verlangen: de artistieke waarde van muurkunst (wandtapijten, fresco's, keramiek) herstellen. Gesteund door een comité van prominenten uit Doornik richtten ze in 1947 het collectief « **Forces Murales** » op en legden hun aanpak vast in hun *Manifest*. De Belgische regering bestelde 300 m² wandtapijten, en daarna nog eens 200 m², voor Belgische ambassades in het buitenland, wat leidde tot de opleiding van tapijtwevers en de oprichting van een coöperatieve vereniging, « **La Tapiserie de Tournai** » (1948-1953).

Later zouden **Edmond Dubrunfaut** en **Roger Somville** de dynamische promotors worden van de non-profitorganisatie **TAMAT**.

Forces Murales (1947 – 1959)

Le retour des champs, 1951

Lage schering – Wol en katoen
Geweven door het productieatelier van de coöperatieve vereniging « La Tapiserie de Tournai »

Collectie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken - Depot

De drie kunstenaars bedachten hun projecten samen en markeerden ze met hun initialen. De sociaal-realistische thema's weerspiegelden hun politieke overtuigingen en gaven mensen aan het werk en aan het spelen weer in een krachtige, expressieve stijl : een beperkt kleurengamma, arceringen van tonen, lijnen die vormen duidelijk omlijnen, geen perspectief, decoratieve of effen achtergronden. Werken geweven door de Société Coopérative dragen het merk van Doornik, gebruikt sinds de 16e eeuw.

De *notitieboekjes* getuigen van deze activiteit en geven informatie over het werk, de namen van de wevers, de tijd die nodig was om de tapijten te maken, het aantal kleuren, enz.

De wandtapijttechniek

Pierre CAILLE (Doornik, 1911 – Brussel, 1996)

Chevaux, manants, chevaliers, 1983

Hoge schering – Katoen en wol
Geweven door het productieatelier van de stichting voor Tapijtweverij in Doornik

Collectie van de Federatie Wallonië-Brussel - Depot

Pierre Caille is een productieve kunstenaar, keramist, beeldhouwer en gepassioneerd door alle vormen van decoratieve kunst. Het wandtapijt ***Chevaux, manants, chevaliers*** weerspiegelt de dromerige wereld van zijn creaties: de krioelende paarden en uiteengereten figuren weerspiegelen weinig van de vurigheid van een bloedige veldslag, maar eerder de ironie en spot van de kunstenaar zelf.

Het wandtapijt gaat vergezeld van een *tekening van het project*, verdeeld in vier delen. Eén deel werd geweven van een *genummerde kaart*, waarbij elk nummer overeenkomt met een kleur. Een reeks van dertien kleuren (kegels in bruikleen van CRECIT, Doornik) was nodig om dit detail te produceren.

Het is dit *chiffre wandtapijt model*, vaak getranscribeerd op een calqueerpapier, bevestigd achter de (verticale) kettingdraden, dat het werk van de wever leidt. Het tapijtwerk wordt geweven in de richting van de hoogte op het weefgetouw en ook aan de achterkant, wat de omgekeerde richting van de handtekening op de genummerde kaart rechtvaardigt. De tijd die nodig is om een tapijtwerk te voltooien wordt geschat op 50 cm² per maand, afhankelijk van de complexiteit van het onderwerp.

In Doornik is het traditioneel om op een verticaal weefgetouw te werken. Het *getoonde weefgetouw* was van een vrouw die een opleiding tot tapijtweefster had gevolgd aan de Académie des Beaux-Arts. Veel oud-studenten weefden - thuis en soms in ateliers - de cartoons die kunstenaars hen toevertrouwen.

Vandaag wordt de techniek nog steeds onderwezen in Doornik (Ecole des Arts, avondlessen) en wordt ze actief beoefend in de **Ateliers Tournaisiens de Tapiserie** (CRECIT, Provincie Henegouwen), het enige overblijvende productieatelier in België.

Wandtapijten uit de 15^e en 16^e eeuw

Tussen 1440 en 1550 was Doornik een stad die wandtapijten vervaardigde en in Europa bekend stond om de kwaliteit van haar producties. *De elf wandtapijten die in TAMAT bewaard worden*, behoren tot de juwelen in de kroon van het museale erfgoed van de stad en vormen een uniek geheel in België.

Gemaakt van wol- en zijdegarens illustreren ze de stilistische evolutie van de gotiek tot de renaissance, via ridderlijke, historische, allegorische en bijbelse thema's.

>> Informatiebladen over elk wandtapijt zijn beschikbaar. Surf naar om ze te raadplegen.

Olga BOLDYREFF (Nantes, 1957)

Les insaisissables, 2010

Haak – Bolletjes of gouden draden van katoen en lurex, en bolletjes of gehaakte draden

Collectie van TAMAT

Het eeuwenoude wandtapijt wordt vergezeld door het werk ***Les insaisissables*** van **Olga Boldyreff**, wier benadering sterk beïnvloed is door de Slavische cultuur. Na de hereniging met haar familie in Rusland in 1976 begon Boldyreff de kwestie van identiteit te onderzoeken. Ze gebruikt onconventionele technieken zoals breien, breien en hier haken, in installaties die een poëtische en raadselachtige sfeer uitstralen.

Deze *jurk* of textielsculptuur weerspiegelt de dubbelzinnigheid van het zichtbare en onzichtbare, schijn en werkelijkheid. De omgeving van gouden bollen accentueert deze heilige connotatie en verbindt het door de eeuwen heen met de adellijke dames die zijn afgebeeld op de oude wandtapijten die het omringen.

Het nieuwe wandtapijt

In de jaren 60 en 70 stond **Tapta Wierusz-Kowalski** aan de wieg van een herdenking van wandtapijten in België. Na een verblijf in Afrika drukte ze haar stempel met vernieuwende creaties.

Haar ***Composition verticale*** lijkt klassiek, met enkele elementen geweven op een weefgetouw, maar waarbij de zwarte kettingdraden zichtbaar blijven. Reliëfvormen en gouden lamellen zijn opgenomen in het weefsel.

Tapta WIERUSZ-KOWALSKI (Koscian (PL), 1926 - Brussel, 1997)

La sauvage 2, 1970

Paardenhaar en sisal
Geweven door de kunstenaressen

Collectie van TAMAT

Voor ***Sauvage 2*** gebruikte de kunstenaar ongebruikelijke materialen: de geweven stroken sisal eindigden in bungelende koorden, waardoor er in het midden een borstelige massa paardenhaar overbleef. Het werk, dat de neiging heeft om los te komen van de muur, geeft een rauw en natuurlijk effect.

Over de hele wereld zijn vrouwelijke ontwerpers bezig hun stempel te drukken en leiders te worden van de «nieuwe wandtapijten» of «vrije textielkunst». Dit in vraag stellen van de textuur, de materialiteit en de techniek van wandtapijten heeft **Tapta** ertoe aangezet de ruimte en de architectuur in vraag te stellen. In 1980 geeft ze textiel definitief op ten gunste van rubber en neopreen, waarvan de soepelheid, de lijn en het monochrome zwart een antwoord zijn op haar radicalere aanpak, in de richting van een soepele sculptuur die naar het essentiële gaat.

Sinds 1976 doceert **Tapta** de workshop 'sculpture souple' aan de Ecole Nationale Supérieure des Arts Visuels de La Cambre in Brussel en is ze **artistiek directeur van het onderzoekscentrum TAMAT**. Ze heeft haar stempel gedrukt op generaties kunstenaars, door hen aan te zetten tot onderzoek en innovatief gebruik van materialen en technieken, en tot het ontwikkelen van een artistieke taal die geworteld is in de hedendaagse wereld.

Wandtapijten en textielkunsten in kwestie

De beweging van de jaren '70 opende een enorm ontdekkingsveld voor textielkunst. Naast het klassieke wandtapijt diversifieerden de uitdrukkingsvormen naargelang de persoonlijkheid van de kunstenaars, hun onderzoek, reflecties en experimenten. Een aantal van de tentoongestelde kunstenaars uit de jaren 1980 waren bewoners van het TAMAT onderzoekscentrum.

In het tweeluk **Punctuation** gebruikt **Brigitte Leclercq** traditionele weeftechnieken, maar de linnen en wollen stroken zijn gevouwen en onderbroken door vierkanten van gekleurde gevlekte draden. Haar vaak monumentale werken zijn nauw verbonden met architectuur en worden gekenmerkt door lijnen en geometrische patronen die het oppervlak doorkruisen.

Resident-kunstenaar bij TAMAT in 1984-1985.

Sommige kunstenaars verkennen wegen die resoluut zijn verwijderd van het ambacht en de beperkingen van de techniek. Beeldend kunstenaar **Monika Droste** is geïnteresseerd in het silhouet en kleding zonder menselijke aanwezigheid. In haar werk **Vêtements figés** (Bevroren Kleren) worden stukken textiel verzameld, geaccumuleerd en samengeperst - een ongekend principe in die tijd - en gerangschikt in een gradatie van tinten, van donker naar licht. Het is een proces dat deze kledingstukken samenbrengt en het leven, het verstrijken van de tijd, herinnering en afwezigheid weerspiegelt.

Resident-kunstenaar bij TAMAT in 1982-1983.

Monika DROSTE (Warschau (PL), 1958 – Antwerpen, 1998)

Vêtements figés, 1981

Accumulatie van gekleurde kledingstukken

Collectie van de Federatie Wallonië-Brussel
- Depot

Met **Grand textile bleu et rouge** onderzocht **Juliette Rousseff** ook het weven van stroken, in dit geval gestikt, maar van een bijzonder materiaal, jute, dat de kunstenaar kleurde met pastels en natuurlijke pigmenten.

Deze aanpak roept een periode van vallen en opstaan op : **Juliette Rousseff** gebruikt en verft ongesponnen natuurlijke materialen (sisal, jute, linnen, hennep). Haar weefsels zijn bedoeld als een «te ontcijferen taalcode»: de kunstenaar speelt met de symbolische of zelfs rituele betekenis van de textiele handeling en laat haar creaties hun verborgen, mysterieuze kant zien.

Juliette ROUSSEFF (Luik, 1943)

Grand textile bleu et rouge, 1985

Lage schering – Plakwerk van pigmenten op een juteweefsel en vette pastelkleuren
Geweven door de kunstenaar

Collectie van de Federatie Wallonië-Brussel
- Depot

Sommige werken weerspiegelen de interesse van de kunstenaars in experimenteel onderzoek naar niet-textiele texturen en materialen die soepelheid en vezel combineren. Papier wordt een medium dat vaak wordt bewerkt, geïnterpreteerd en getransformeerd.

Beïnvloed door de traditionele technieken van West-Afrika combineert **Yolande Pistone** in **Construction noire** opeenvolgende lagen papier die aan elkaar zijn genaaid en vervolgens met bitumen zijn bedekt om een zwarte kleur met matte of glanzende effecten te verkrijgen. Zodra het papier droog is, worden bepaalde delen willekeurig gescheurd om de onderliggende kleuren en het licht te onthullen.

Resident-kunstenaar bij TAMAT in 1987-1988.

Yolande PISTONE (Binche, 1961)

Construction noire, 1988

Diptiek – Gecoat karton en garen

Collectie van de Federatie Wallonië-Brussel
- Depot

Lighthouse van de Letse kunstenaar **Antra Augustinovic** weerspiegelt het gebruik van opgerold en gekleurd papier, een traditionele huishoudelijke techniek die opnieuw wordt geïnterpreteerd ten dienste van een creatie op klein formaat.

Vanaf het begin heeft TAMAT een **experimenteel centrum** ontwikkeld, dat nu is uitgegroeid tot een jaarlijks residentieprogramma voor geselecteerde kunstenaars. In de loop van een jaar voeren ze, begeleid door artistieke adviseurs, multidisciplinair onderzoek uit, vaak nauw of juist niet gerelateerd aan textiel of collecties.

Olivier Reman, docent modeontwerp aan ESA Saint-Luc Doornik, kreeg in 2017 de Prijs van de Provincie Henegouwen. Sinds 2018 is hij **artistiek adviseur van TAMAT**.

Resident-kunstenaar bij TAMAT in 2014.

Olivier REMAN (Charleroi, 1981)

Utopia, 2014

Haak – Tweekleurig katoenen koord

Collectie van de Federatie Wallonië-Brussel
- Depot

Doornik, zijn geboortestad, rijk aan geschiedenis en erfgoed, is een bron van inspiratie voor zijn artistieke praktijk. Dit textielmodel en zijn modules zijn daar een voorbeeld van. Het tweekleurensysteem is verbonden met de stad en haar rivier: blauw en rood symboliseren de rechter- en linkeroever van de Schelde en doen denken aan de bloedstroom door de hartkamers. De Schelde is een (on) structurerend onderdeel van de stad geworden, die haar in twee oevers verdeelt; toch zou Doornik niet zonder haar zijn. Een meer poëtische lezing zou onthullen dat «het bloed voor de rivier is wat de hartkamers voor de oevers zijn».

TAMAT is ook :

- een workshop conservatie-restauratie die doordeweeks open is voor het publiek,
- een programma voor het grote publiek,
- een documentatiecentrum dat op afspraak open is voor kunstenaars, historici en studenten.

TAMAT

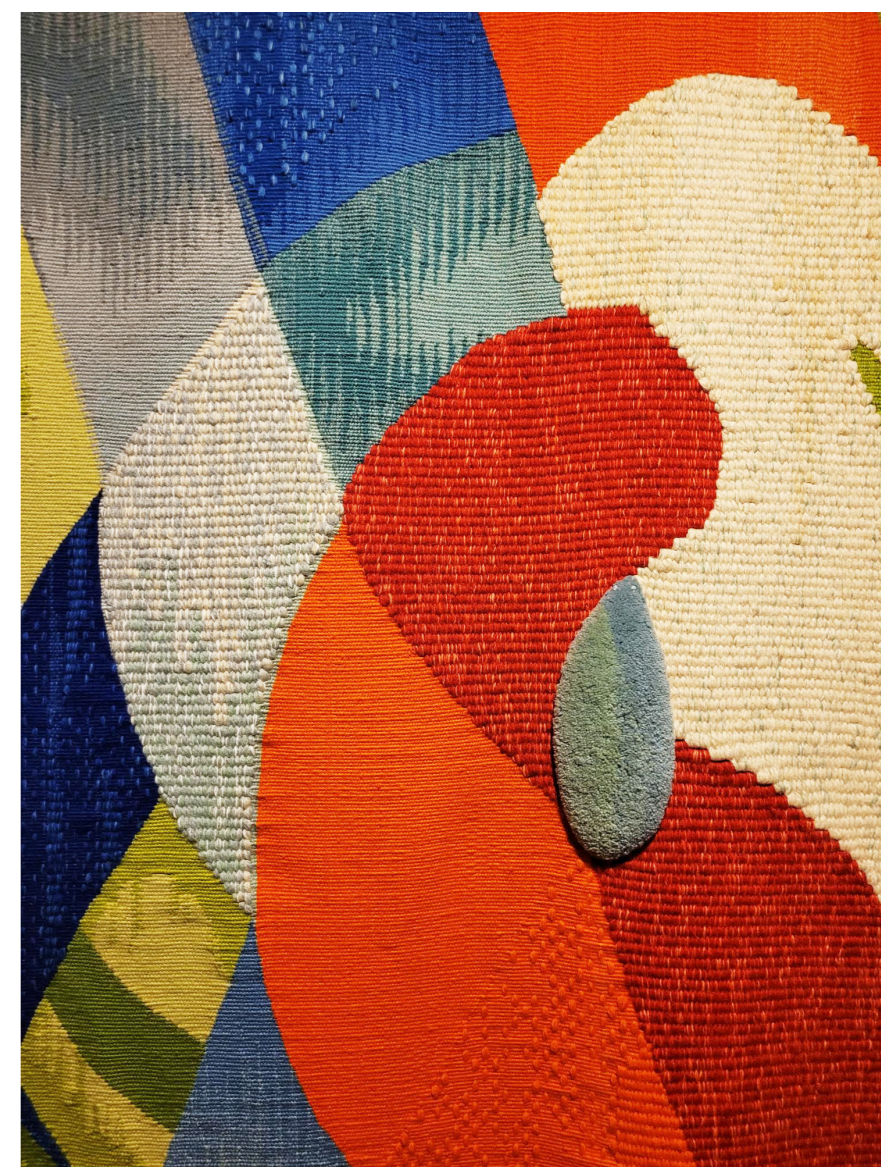
NL

Doornik, Territoire Textile Bezoekersgids

TAMAT is het Museum voor Tapijt- en Textielkunst van de Federatie Wallonië-Brussel. TAMAT werd opgericht in 1981 en heeft vanaf het begin de kunst van het tapijtweven willen promoten, maar ook het hedendaagse textieldesign, door elk jaar kunstenaars te ontvangen in zijn onderzoeks- en experimenteeratelier, waardoor het een uniek centrum is in België.

Door middel van een selectie van werken uit de collecties toont **Doornik, Territoire Textile** de wortels van de wandtapijtkunst in Doornik van de middeleeuwen tot nu. Doornik was vanaf het midden van de 15^e eeuw een bekend centrum voor tapijtweven in heel Europa en lag ook aan de basis van de vernieuwing van de tapijtweefkunst in België in de periode vlak na de oorlog.

Vijf historische en thematische delen verkennen de evolutie van wandtapijten en de veranderingen ervan, van de 15e eeuw tot vandaag, en illustreren het experimentele onderzoek van kunstenaars die de codes van wandtapijten uitdaagden en hun textielcreaties stevig verankerden in de hedendaagse kunst.

TAMAT
Musée de la Tapisserie et
des Arts Textiles de la Fédération Wallonie-Bruxelles

tamat.be